

GESTIÓ FORESTAL

Cinc anys d'Horta de Sant Joan: la llició per afrontar grans focs

La força d'alguns incendis per l'acumulació de biomassa obliga a deixar-los cremar per seguretat

LAURA DIAZ-ROIG
DANI REVENGA
BARCELONA

La mala -o nul·la- gestió dels boscos i la conseqüent acumulació de massa forestal enforçats alguns incendis, en pocs minuts, els converteixen incontrolables. El foc d'Horta de Sant Joan n'és un tràgic exemple. Avui fa cinc anys que les flames van atrapar desenes de bombers i van acabar amb la vida de cinc dels sis efectius del GRAF de Lleida.

Amb la reflexió que permeten aquests cinc anys, els experts coincideixen a l'hora d'afirmar que cal una bona gestió forestal i fomentar l'autoprotecció per evitar riscos.

El comportament dels incendis ha evolucionat i les tècniques per extingir-los també s'hi han adaptat. "El cos ha avançat: sobretot s'establiment mesures organitzatives. S'ha revisat el concepte d'autoprotecció dels bombers, el sistema de comunicacions, en els fons, tota l'estructura organitzativa que gira al voltant d'un incendi", explica Sebastià Massagué, cap de la divisió de grups especials dels Bombers de la Generalitat, que critica que en el seu moment s'instrumentalitzà la tragèdia i recorda que va ser un accident. Domingo Molina, enginyer forestal, professor de la Universitat de Lleida i responsable del màster interuniversitari en incendis forestals, assegura que els tècnics dels Bombers de la Generalitat lideren una "comprensió revolucionària del foc", però que la situació dels boscos provoca que a vegades els incendis "sorprenguin". "És més important és que el que es faci sigui efectiu; preguntar-se si les possibilitats d'èxit d'intentar l'extinció des d'un punt concret són reals. Si no l'autoestima cau i podem cometre errors", assegura.

Tant ell com Massagué expliquen que, en determinats tipus d'incendis, els efectius han d'establir un límit de control, deixant cremar algunes hectàrees per preservar la seguretat, però concentrant els esforços perquè les flames no passin d'una zona determinada. "Com a organització som molt eficients, però puntualment hi ha algun incendi que se'n escapa de l'abast d'extinció. I hem de fer prevaler la seguretat i establir un punt de control segur, a més de protegir les persones i eva-

lucuar-les si cal", explica Massagué. Els primers grans incendis dels anys 90 van servir per constatar la falta de mitjans i recursos, així com per impulsar les ADF i crear els GRAF. S'han creat nous tècnics, com l'atac indirecte o el foc tècnic, però amb els anys els incendis s'han fet més forts. "L'organització creix amb més recursos, però arriba un moment que no és suficient i s'ha de sacrificar alguna hectàrea", diu el cap de la divisió de grups especials dels bombers.

Falta de gestió forestal

Al municipi d'Horta de Sant Joan es debaten entre la necessitat de girar full i no alimentar uns records que són "dolorosos" i la resistència a deixar que la mort s'hi entremeti definitivament sense que s'hagin après les lliçons de la tragèdia. Els veïns recorden les hores difícils. "La pluja de condra, temperatures molt altes, guspis, una forta olor de crema... Vaser anguiat, sobretot per a les persones de salut delicada", explica David Carceller, veí del municipi. Una altra veïna, Pilar Griell, descriu l'ambient com a "caòtic" i recorda la perplexitat que li va provocar "que el foc es donés per controlat i que de sobte rebrotés amb tanta força".

El poble espera que el que va passar fa cinc anys permeti treure conclusions perquè no es repeteixi. "La

gent gran diu que els focs cremen a l'estiu, però s'apaguen l'hivern anterior", subratlla el que llavors era l'alcalde d'Horta de Sant Joan, Angel Ferrás (CIU). Ferrás creu que s'han de gestionar millor els boscos: "Abans, l'activitat dels pagessos i els pastors els mantenien nets, però ara cal posar-hi recursos, i no és una despesa ni un subsidi, és una inversió en seguretat". I apunta una reflexió: "Si no protegim els boscos, no val la pena que els bombers hi arribin tota la vida. En alguns llocs val més deixar que les flames cremen".

"Una de les moltes lliçons que hem de treure d'Horta és que tenim els boscos molt descuidats i hem girat l'esquena al seu aprofitament econòmic. Ara són més un problema que una oportunitat", diu Molina, que afegeix que caldrà no concentrar-se "en la simptomatologia de la malaltia -la inseguretat i curar el malalt-", "Ens hem de creure que els boscos són productius. Els inventaris forestals diuen que cada cop tenim més fusta en estoc", i el problema cada cop serà més gran", diu l'enginyer forestal. Massagué afegeix que molts focs són una acumulació de 50 anys, i l'abandonament del món rural i la donat dels boscos fan que els incendis siguin més grans.

Els experts coincideixen a afirmar que cal conscienciar sobre la pròpia autoprotecció i l'ament

EN RECORD DE LES VÍCTIMES. Els noms dels cinc bombers del GRAF de Lleida que van morir en l'incendi. *Foto: D. Carceller*

Bombers

El cos ha revisat l'estructura organitzativa al voltant d'un incendi

que en algunes urbanitzacions en entorns forestals no es delimitin els perímetres de seguretat obligatoris. "Hem de fomentar la cultura de l'autoprotecció", assegura Sebastià Massagué. Molina afegeix que la gent no està prou conscienciada, però considera que és "comprensible", ja que els incendis forestals es veuen com una cosa llunyana i mai es repeteixen en un mateix entorn.

La gola del foc

Ferrás manté el seu discurs d'aquell dia: "Hi va haver deficiències de coordinació, comandaments que no hi

eren, mitjans que es van retirar massa aviat, problemes de comunicació amb els grups que eren sobre el terreny", assegura. Tot i que el foc d'Horta de Sant Joan va calcinar una part molt important del terme municipal i va arribar a les portes del poble, el que més lamenta l'alcaldé és la mort dels cinc bombers dels GRAF. "Va ser una tragèdia -diu Ferrás-. Tinc clar que els bombers saben que es fan, tenen plànols i els saben interpretar, però en aquest cas es van ficar a la gola del llop, no estaven ben informats del lloc on es ficava: era un carreró sense sortida".

Xavier Cerdà

COORDINADOR DE GESTIÓ DE CRISI DE L'INSTITUT CERA

"Cal millorar la capacitat d'autoprotecció"

● Quines lliçons podem treure dels incendis dels últims anys?

● Ser conscients del risc ha de ser un incentiu per estar més ben preparats. És fonamental invertir més i millor en aquesta preparació.

● Què s'ha fet malament fins ara i què ha millorat?

La gestió dels grans incendis forestals d'última generació requereix més comprensió i sensibilització de tots els agents i de la ciutadania. Cal incidir en tres aspectes crucials: millorar la capacitat d'autoprotecció per reduir la pròpia vulnerabilitat, augmentar la corresponsabilitat dels agents implicats -Interior, administracions locals, empreses, mitjans i ciutadania-, i perfeccionar la coordinació.

● Hi ha una falta de prevenció?

Si no fem una correcta gestió forestal i no aconeguem un bon aprofitament dels recursos, els efectes catastròfics dels focs seran sempre inevitables. Tenim un gran marge de millora al davant. Potser ens hem de plantejar si val la pena defensar determinats patrimonis forestals, si previnim nos mateixos de manera adequada, ja que el risc de conseqüències fatals és massa elevat.

Angel Ferrás, l'aleshores alcalde d'Horta, va veure com cremava el seu municipi. *Foto: J. Valls de Querol*

El trajecte més dur del bomber supervivent

Josep Pallàs va patir cremades al 70% del cos

L.D.R.
BARCELONA

Cinc anys de silenci li han servit, si és possible, per posar una mica d'ordre. Ja no vol assenyalat ningú però, amb tranquil·litat, insisteix que tothom té certa responsabilitat en el que va passar aquell 21 de juliol del 2009. Josep Pallàs va ser l'únic supervivent dels sis bombers del GRAF Lleida que van quedar atrapat en l'incendi d'Horta de Sant Joan. Cinc dels seus companys van morir i ell va patir greus cremades al 70% del cos.

"Quan et despertes d'una situació així no entens moltes coses", explica a ARA. Pallàs, que ara té 41 anys, diu que durant aquests anys ha pogut analitzar tot el que va passar "amb tranquil·litat, sense pressions i acompanyat" per totes les persones que li han donat suport. Pallàs va estar quatre mesos ingressat a l'hospital i després va haver de fer molts mesos més de rehabilitació, a més de seguir una teràpia psicològica. "Estava a zero de tot, no podia ni parpellejar", explica. Les seqüeles del foc li marquen la pell i l'acompanyaran tota la vida.

Aquell 21 de juliol el foc va acorralcar molts dels equips que participaven en les tasques d'extinció de l'incendi. El GRAF de Lleida no en va poder escapar. Quatre bombers -Jaume Arpa, Jordi Moré, Ramon Espineli i David Duadigües- van morir al moment, mentre que un cinquè, Pau Costa, va perdre la vida a l'hospital pocs dies després. Pallàs, que va intentar fugir, va resultar greument ferit. "En aquest accident van morir cinc persones, però va canviar la vida de moltes més", diu Jaume Costa, el pare de Pau Costa, en el documental *El gran silenci, Horta de Sant Joan*, emès a principi

Ferides
"El primer any i mig va ser realment el més dur", diu Pallàs sobre la recuperació

Agraïment
Va tornar al cos perquè se sentia "en deute" amb els que el van ajudar

pis de mes al *Sense ficció* de TV3. Entre elles, la del cap dels GRAF, Marc Castellnou, que ha anat més de 125 vegades al lloc de l'atrapament mortal per intentar trobar respostes a l'accident. Han après a viure sense rancúnia, tot i que critiquen l'ús polític que es va fer de l'incendi i creuen que tothom -des dels polítics fins als mitjans de comunicació- han d'assumir la seva part de responsabilitat. Pallàs se sent molt agraït amb els companys que "se la van jugar" per treure'l del foc i amb els professionals de l'Hospital de la Vall d'Hebron que li van salvar la vida.

Tornar als bombers

Durant la recuperació moltes vegades va pensar a deixar els bombers, però diu que se sentia "en deute" amb tots els que el van ajudar i volia continuar fent la feina que li agrada. "Em sento en certa manera agraït i a la manera de demostrar-ho és treballant com a bomber", assegura. Pallàs és conscient que remove els fets pot fer mal a alguns familiars, però creu que fa més mal no parlar-ne. El bomber ha tornat a més incendis, acompanyant per Castellnou i per diversos companys de Lleida i dels GRAF. Tornar al lloc dels fets -entre altres coses, per gravar el documental- va ser difícil, però no el més dur. "El primer any i mig va ser realment el més dur. Qualsevol cosa que vingés després, comparada amb aquella realitat, no ho sembla tant", afirma. Espera que trencar el silenci li ajudi a posar en relleu la realitat i que, en la mesura que sigui possible, la tragèdia d'Horta no es repeteixi. "Hem d'explicar la realitat a la qual ens enfrontem, que ens supera cada dos per tres per la magnitud dels incendis", assegura. I diu que Catalunya és terra de focs i que s'ha de saber convivir amb això.

Josep Pallàs, l'únic supervivent del GRAF de Lleida a l'incendi d'Horta de Sant Joan, ha trencat el seu silenci després de cinc anys. *Foto: J. Valls de Querol*